

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

PODPORA POHYBOVÉ AKTIVITY V KONTEXTU VEŘEJNÉ POLITIKY

Tento školící materiál bude sloužit studentům na Univerzitě Palackého a Ostravské univerzitě v inovovaných předmětech Rekreatologie II, Teorie rekreace v přírodě a Předpis pohybové aktivity.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vydání tohoto školícího materiálu bylo finančně podpořeno z projektu ESF „Vytvoření a implementace edukačního systému podpory pohybové aktivity na českém akademickém poli“ (CZ.1.07/2.2.00/07.0119).

Obsah

<u>1 Podpora pohybové aktivity v kontextu veřejné politiky.....</u>	<u>3</u>
<u>1.1 Podpora pohybové aktivity jako politický problém.....</u>	<u>3</u>
1.1.1 Strukturace problému nízké úrovně pohybové aktivity.....	8
<u>1.2 Podpora pohybové aktivity na úrovni nadnárodní - národní – krajské – obecní – komunitní.....</u>	<u>9</u>
1.2.1 Mezinárodní úroveň.....	10
1.2.2 Národní úroveň.....	16
1.2.3 Krajská úroveň a obecní úroveň.....	23
1.2.4 Komunitní úroveň.....	26
<u>1.3 Významné aktuální projekty podpory pohybové aktivity v ČR.....</u>	<u>26</u>
<u>1.4 Politické dokumenty podpory pohybové aktivity.....</u>	<u>31</u>
1.4.1 Mezinárodní politické dokumenty podpory pohybové aktivity.....	32
1.4.2 Národní politické dokumenty podpory pohybové aktivity.....	39

1 Podpora pohybové aktivity v kontextu veřejné politiky

Kapitola představuje podporu pohybové aktivity jako veřejněpolitický problém a snaží se zdůvodnit její specifika v kontextu veřejné politiky. Zabývá se různými úrovněmi rozhodování v oblasti podpory pohybové aktivity (nadmárodní – národní – regionální – lokální). Závěrečná část této kapitoly podává přehled základních politických dokumentů, které se k problematice podpory pohybové aktivity vztahují.

1.1 Podpora pohybové aktivity jako politický problém

V předcházejícím textu jsme představili problematiku podpory pohybové aktivity jako společenskou disciplínu, která je charakterizována svými standardy, organizacemi, odbornými konferencemi, časopisy, souborem vlastních poznatků, specifickou terminologií a jazykem či vlastní metodologií a snažili se tento pojem definovat. Je však toto téma rovněž politickým problémem? Problémem, který má být řešen v rámci veřejné politiky a využívat její nástroje? Problémem, kterým se mají zabývat veřejní činitelé na úrovni mezinárodní, národní i regionální?

Domníváme se, že odpověď na všechny tyto otázky je kladná, přičemž tato kapitola má přinést základní argumenty pro toto tvrzení. Ve většině těchto argumentací vycházíme z paradigmatu veřejně – politického. Jako základní zdroj, ze kterého jsme ve svých úvahách vycházeli, byla využita publikace Veselého a Nekoty (2007) Analýza a tvorba veřejných politik.

Položme si nyní otázku, co z hlediska veřejné politiky můžeme považovat za problém, jak je problém definován a jaké má znaky?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Duncker, 1945 (in Veselovský, Nekota, 2007) ve své klasické práci definoval problém jako situaci, ve které máme cíl, ale neznáme cestu k němu. Definice Kepnera a Tregoea (1981) vymezuje problém jako „odchylku od očekávaného standardu fungování“. Jiná definice tvrdí, že problém je „rozpor mezi současným a požadovaným stavem, tedy mezi tím, kde jsme a kde bychom chtěli být“ (MacCrimmon a Taylor, 1979, in Veselovský, Nekota, 2007, 193). K těmto obecným definicím problému je zapotřebí doplnit, že za problémy se ve veřejné politice považují jen ty konstrukce rozporu mezi ideálem skutečnou situací, která lze řešit prostřednictvím nástrojů veřejné politiky. „Veřejně politické problémy jsou nerealizované potřeby, hodnoty či příležitosti pro zlepšení, které lze řešit prostřednictvím státních nebo veřejných institucí“ (Dunn, 2004).

Stejný autor zároveň definuje základní znaky, které charakterizují veřejněpolitické problémy. Prvním znakem je **vzájemná provázanost**. Problémy v jedné oblasti (např. v energetice) velmi často ovlivňují oblasti jiné (např. zdravotní systém). Problémy nejsou nezávislé, ale vzájemně propojené části systémů. Tyto tzv. „trsy problémů“ není často možné vyřešit rozdělením na menší části – jen zřídka mohou být tyto problémy vyřešeny samostatně. Někdy je jednodušší řešit 10 provázaných problémů dohromady než jeden z nich samostatně. Řešení problému tak vyžaduje holistický přístup. Např. nízká úroveň pohybové aktivity ovlivňuje výši přímých nákladů na léčbu chronických neinfekčních onemocnění ve **zdravotnickém systému**, zároveň dochází k ovlivnění **sociálního systému** vyšší mírou absencí v zaměstnání a nutností vyplácení nemocenských dávek. Na druhou stranu aktivní lidé více využívají tzv. aktivního transportu (chůze, jízdní kolo), snižují úroveň automobilové dopravy (ovlivňují **dopravní systém**) čímž snižují hladinu škodlivých látek v ovzduší ve městech, které vyprodukují zážehové a vznětové motory (**environmentální systém**).

Druhým znakem je veřejnoprávního problému je **subjektivita**. Podmínky a okolnosti, které vedou ke vzniku problémů, jsou definovány, klasifikovány, vysvětlovány a hodnoceny selektivně. Ačkoli v jistém smyslu jsou problémy objektivní (míra znečištění), tatož data mohou být interpretována různým způsobem. Tento znak může mít vliv např. při rozhodování o alokaci finančních prostředků. Např. pokud investujeme určitou částku do oblasti podpory

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pohybové aktivity, návratnost takové investice může být rovněž peněžně vyjádřena. Pokud se však pokusíme vyjádřit penězi např. návratnost stejné investice do snížení míry chudoby, podpory vzdělávání obyvatel v oblasti HIV-AIDS, či výstavby potřebné komunikace, bude komparace efektivnosti jednotlivých investic velmi obtížná a rozhodnutí, kterou z uvedených investic upřednostníme, subjektivní.

Třetím znakem je tzv. **umělost** problému. Problémy jsou produkty subjektivních soudů a nutnosti změnit určitý stav věcí. Jsou sociálně konstruovány a nemají samostatnou existenci, nezávislou na skupinách a aktérech, kteří je definují. To znamená, že společnost nemá nějaký objektivně správný stav. Oblast podpory pohybové aktivity řeší nízkou úroveň pohybové aktivity ve společnosti (skupině), je tedy na společnosti, resp. jejich skupinách a aktérech, kteří ve společnosti působí, závislá (viz. dále). Můžeme rovněž konstatovat, že ve společnosti neexistuje objektivně správný stav míry pohybové aktivity, k dispozici jsou pouze mezinárodní či národní doporučení optimalizace úrovně pohybové aktivity.

Posledním znakem, kterým Dunn (2004) charakterizuje veřejněpolitické problémy je **dynamika**. Existuje tolik řešení, jako je definic problému a vše je v permanentním pohybu. Mnohé problémy nejsou v podstatě nikdy vyřešeny. Nízká úroveň pohybové aktivity jako problém, který je řešen v dynamicky se rozvíjející a měnící společnosti, vykazuje rovněž tento znak. Např. úroveň pohybové aktivity u obyvatel Evropy za poslední desetiletí neustále klesá, nastávají demografické změny ve společnosti, vyvíjí se nové lékařské a technologické postupy. Těmto tendencím jsou průběžně přizpůsobovány a inovovány jednotlivé regionální programy a intervence podpory pohybové aktivity.

Nedostatečná úroveň pohybové aktivity obyvatel jako problém k řešení vykazuje všechny z výše uvedených znaků, mohla by tedy být s použitím těchto argumentů jako veřejněpolitický problém označena. Je tomu tak rovněž z pohledu Bardacha 2000, Pattona a Sawického 1993 in Veselý, Nekola 2007, kteří vymezují veřejněpolitický problém, jako problém, který:

- Zasahuje do života významného počtu příslušníků daného společenství.
- Je analyzovatelný.
- Je řešitelný veřejněpolitickými nástroji.
- Není ani příliš široký, ani příliš úzký – některý problém obsahuje mnoho dalších problémů, pak je třeba vymezit primární příčinu či problém.
- Nelze jej vyřešit snadno a rychle.

Významným znakem nedostatečné úrovně pohybové aktivity jako veřejněpolitického problému je rovněž různá úroveň rozhodování, na které je tento problém řešen – nadnárodní, národní, regionální, lokální.

Zároveň platí, že čím výše se v této hierarchii pohybujeme, tím více přistupujeme k problému provázaněji, komplexněji, subjektivněji, uměleji a dynamičtěji. Na nejvyšší úrovni je potřeba strategických politik, zatímco na nejnižší úrovni jde o politiky operační (Dunn, 2004).

Schéma 1: Schéma jednotlivých úrovní rozhodování z pohledu podpory pohybové aktivity

<p>Nadnárodní úroveň rozhodování (OSN, WHO)</p>	<p>Strategie</p> <p>Komplexnost</p> <p>Provázanost</p>	<p>Globální strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví.</p> <p>Zdraví 21</p>
<p>Národní úroveň rozhodování (Ministerstvo zdravotnictví, MŠMT, Ministerstvo dopravy, Státní zdravotní ústav, ČEZ, Česká televize, Pojišťovny aj.)</p>		<p>Parks, Open Space and Leisure Master Plan - City of Greater Sudbury</p>
<p>Regionální úroveň rozhodování (kraje, regionální televizní a rozhlasové vysílání)</p>	<p>Aplikace</p> <p>Implementace</p> <p>Operační politika</p>	<p>Zavádění programu Zdravá škola</p>
<p>Lokální úroveň rozhodování (nižší územně správní celky,</p>		

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroj: vlastní

Další pohled na téma charakteristiky veřejněpolitických problémů uvádí Peters (2005). Ten charakterizuje veřejnoprávní problém pomocí tzv. proměnných (dimenzí), které mohou problém charakterizovat, a které mohou sloužit při jeho analýze. Těmito proměnnými jsou:

- Řešitelnost – do jaké míry mohou být problémy skutečně trvale vyřešeny? Do jaké míry jde o aktuální či chronický problém?
- Komplexnost – do jaké míry je problém politicky komplexní tj. existuje zde mnoho zájmů a aktérů?
- Rozsah a závažnost – Jaký je rozsah problémů? Může být problém rozdělen do menších částí, anebo je řešitelný pouze prostřednictvím jednoho komplexního řešení.
- Rozdělitelnost – Jak a do jaké míry lze rozdělovat přínosy a náklady řešení problému? Do jaké míry jsou přínosy z řešení rozptýlené a vyžadují tedy kolektivních akcí?
- Monetizace – Může být problém vyjádřen v peněžních jednotkách? Lze jej účinně řešit prostřednictvím finančních investic a intervencí?
- Rozsah aktivit a činností, které vedly ke vzniku problémů – kolik různých aktivit přispívá či přispělo ke vzniku problému? Je třeba regulovat či kontrolovat pouze jedinou aktivitu, anebo aktivit mnoho?
- Vzájemná závislost – je daný problém spojen pouze s jednou oblastí veřejné politiky (zdravotnictví, doprava apod.)? Je řešení daného problému v kompetenci jednoho, několika nebo mnoha ministerstev?

Peters (2005) dále dodává, že z hlediska veřejné politiky je velmi důležitá také „zralost“ problému. Některé problémy jsou již ve fázi, kdy je potřeba je začít okamžitě řešit. Některé problémy jsou naopak stále ještě v „latentní fázi“, samy o sobě nejsou považovány za závažný problém v současné době, ale je možno se oprávněně domnívat, že pokud nedojde ke změně současných trendů, mohou být v budoucnosti vnímány jako velmi závažné.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Typickým příkladem takového typu problému může být např. stárnutí populace, její vliv na rostoucí prevalenci obezity a s tím spojenou nízkou úroveň pohybové aktivity. Příímý důsledek v podobě neudržitelnosti financování současného zdravotnického a sociálního systému může být vyústěním takového problému.

1.1.1 Strukturace problému nízké úrovně pohybové aktivity

Veřejněpolitické problémy můžeme dále při respektování jejich subjektivní, roztržité, kolektivní a politické povahy dále strukturovat (Dunn, *Methods of the Second Type: Coping with the Wilderness of Conventional Policy Analysis*, 1988), (Dunn, 2004). Strukturací problému rozumíme zmapování různých aspektů určité oblasti a perspektiv, ze kterých lze tento problém řešit, přičemž záměrem není podat jednu „ideální“ definici problému, ale naopak odlišné až protichůdné pohledy na problém (Veselý & Nekota, 2007).

Dle Veselého a Nekoty (2007) jde v podstatě o zmapování pole všech možných reprezentací problémů. Výsledkem strukturace problému není jasně vymezený problém, který lze okamžitě řešit, ale spíše určení povahy problému a míry je o komplexnosti. Výsledkem je strukturovaná **sada problémů**, která může být zachycena v grafické podobě jako strom problémů nebo jako kolektivní kognitivní mapa. Může však jít pouze o klasifikaci různých perspektiv ve formě tabulky či typologii různých schémat či kognitivních map. Strukturace problému v praxi často obsahuje nejen samotné problémy, ale i alternativy a nástroje řešení. Výsledek strukturace problému (mapa, tabulka, schéma, strom problémů) neodráží skutečnou realitu, ale realitu, jak ji vidí aktéři.

Z našeho pohledu můžeme strukturovat problém nízké úrovně pohybové aktivity u obyvatel ČR dle tzv. sad, které jsou ve vzájemném vztahu, a které na sebe navzájem působí a ovlivňují se (obrázek 6). Jedná se o sadu důkazů, aktérů, cílových skupin, nástrojů a prostředí a sadu klíčových činností.

Chyba! Záložka není definována.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zdroj: Vlastní

Z uvedeného textu vyplývá:

„Podpora pohybové aktivity je společenská disciplína, která se prezentuje svými vlastními standardy, organizacemi, studijními programy, konferencemi a časopisy.“

„Podpora pohybové aktivity je vzájemně provázaný (zdravotní, environmentální systém apod.) subjektivní, umělý a dynamický problém, který má nadnárodní až lokální úroveň rozhodování.“

„Nedostatečná úroveň pohybové aktivity je problém, který se dotýká významného počtu příslušníků daného společenství, je analyzovatelný, je řešitelný veřejněpolitickými nástroji, není ani příliš široký ani příliš úzký a nelze jej vyřešit snadno a rychle. Podpora pohybové aktivity je tudíž veřejněpolitický problém k řešení.“

1.2 Podpora pohybové aktivity na úrovni nadnárodní - národní - krajské - obecní - komunitní

Kapitola vychází z modelu uvedeného na straně 27, který ukazuje různé úrovně řešení problematiky podpory pohybové aktivity. Charakterizujme nyní jednotlivé úrovně rozhodování ve vztahu k podpoře pohybové aktivity a popišme roli, funkce a aktivity na jednotlivých úrovních.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2.1 Mezinárodní úroveň

Mezinárodní politiku v oblasti podpory pohybové aktivity ve vztahu k ČR určují dominantně Světová zdravotnická organizace (WHO) a Evropská unie. Dále pak řada mezinárodních organizací, přičemž většinu z nich můžeme označit jako nestátní neziskové organizace (z angl. Non-Governmental Organization - NGO). Významnou organizací z pohledu působení v evropském regionu je např. HEPA Europe (European Network for the Promotion of Health-Enhancing Physical Activity), která je významně podporovaná Světovou zdravotnickou organizací. Mezi další významné organizace patří například Agita Mundo, CDC či ICSSPE¹.

Hlavní náplň činnosti těchto organizací tvoří zejména:

- Systematický sběr dat, jejich analýza a šíření informací vůči veřejnosti, sdílení a šíření praktických zkušeností, know – how, podpora komunikace mezi aktéry PPA.
- Věda a výzkum v této oblasti.
- Tvorba obecných rámců podpory pohybové aktivity, postupů a návodů pro tvorbu strategií podpory pohybové aktivity, komplexních a provázaných postupů zaměřených na motivaci obyvatelstva k větší participaci na pohybové aktivitě, aktivnějšímu životnímu způsobu.
- Vydávání doporučení podpory pohybové aktivity pro jednotlivé cílové skupiny, vydávání odborných publikací a časopisů s problematikou podpory pohybové aktivity, vzdělávací činnost, provoz a správa informačních portálů (databáze, webové stránky atd.).
- Ovlivňování politických procesů na nižší úrovni jednotlivých členských států, podpora systémového řešení podpory pohybové aktivity na nižších úrovních, podpora meziresortní spolupráce v této oblasti.

¹ Tématice mezinárodních organizací podpory pohybové aktivity je věnována jedna celá následující kapitola.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Organizace mezinárodních kongresů, konferencí, workshopů a seminářů PPA, výměna a předávání aktuálních poznatků z oblasti PPA, iniciace a udržování sítování a spolupráce mezi jednotlivými organizacemi.
- Realizace mezinárodních projektů PPA.
- Tvorba a správa grantových mechanismů a systémů finanční podpory v oblasti PPA, poskytování podpory nefinančního charakteru.

1.2.1.1 Světová zdravotnická organizace

Světová zdravotnická organizace je organizace zřízená OSN v roce 1946. Hlavními směry činnosti WHO je především vypracování zdravotní politiky a konzultační činnost dle potřeb členských států, odborná pomoc při vypracování národních zdravotnických strategií, sledování indikátorů zdravotního stavu populace a ukazatelů hodnotících zdravotnické systémy jednotlivých států, rozvoj a testování nových technologií a postupů pro kontrolu nemocí a řízení zdravotní péče (World Health Organization, 2008).

Hlavní strategické záměry WHO jsou:

- Omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace.
- Podpora zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik vyplývajících z ekologických, ekonomických a sociálních podmínek.
- Rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů, které budou odpovídat legitimním potřebám lidí a budou pro ně finančně únosné.
- Rozvoj odpovídajících zdravotnických strategií a institucionálního zázemí a začleňování zdravotnických aspektů do sociálních, ekonomických, ekologických a rozvojových strategií.

Zdroj: WHO, 2008

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na základě enormního nárůstu břemene NCD a obrovského potenciálu, který má zdravá výživa a pohybová aktivita při jejich prevenci, byla Světovou zdravotnickou organizací v roce 2004 přijata Globální strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví (Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health). Celkovým cílem Globální strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví je zlepšit a ochránit zdraví pomocí řízeného rozvoje trvale udržitelných akcí na individuální, komunální, národní a globální úrovni, které při vzájemné souhře povedou ke snížení nemocnosti a úmrtnosti způsobené nezdravou výživou a pohybovou inaktivitou.

Příčiny vzniku a základní přehled událostí vedoucích ke vzniku Strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví shrnuje následující tabulka 4.

Tabulka 1: Přehled událostí vedoucích ke vzniku Strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví

1979	Globální strategie Zdraví pro všechny poukazuje na nárůst chronických neinfekčních nemocí v rozvíjejících se i v rozvinutých zemích.
1985	38. Světové zdravotnické shromáždění vyzývá ke zvýšenému úsilí ohodnotit závažnost NCD a dále k dlouhodobé koordinované prevenci těchto onemocnění.
1989	42. Světové zdravotnické shromáždění naléhá na mezirezortní a integrovaný přístup prevence a kontroly NCD, především na komunální úrovni.
1990	V dokumentu Dieta, Výživa a Prevence NCD, uvádí WHO doporučení, jak zvýšit prevenci chronických onemocnění a redukovat jejich dopad.
1997	Světové zdravotnické hlášení Zdotat trápení, obohatit lidskost popisuje vysokou míru úmrtnosti a nemocnosti způsobené NCD a navrhuje rozvoj globální strategie na prevenci a kontrolu NCD.
1998	Rostoucí břemeno NCD bylo pro zdraví celé společnosti uznáno jako obrovská zátěž. 51. Světové zdravotnické shromáždění požádalo Generální ředitelství, aby zformulovalo globální strategie pro prevenci a kontrolu NCD.
2000	53. Světové zdravotnické shromáždění schválilo globální strategii pro prevenci a kontrolu NCD a naléhá na členské státy a na WHO, aby zvýšili úsilí na boj s NCD.
2001	WHO volá po urgentní akci, která by bojovala s rostoucí epidemií (obezita), a velmi

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zdůrazňuje důležitost prevence.

- 2001 Makroekonomika a zdraví; Investování do zdraví pro rozvoj ekonomiky – finální hlášení Komise pro makroekonomiku a zdraví. Tento dokument říká, že NCD mohou být efektivně potlačeny nízko-nákladovou intervencí a to v preventivních aktivitách spojených se zdravou výživou a životním stylem.
- 2002 55. Světové zdravotnické shromáždění požádalo WHO, aby vytvořilo globální strategii pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví.
- 2002 7. dubna je vyhlášen světový den zdraví, který je nazván „Move for Health“. Tento den se stal kontinuální iniciativou na celém světě.
- 2002 Světové zdravotnické hlášení 2002 s názvem Snižování rizika, propagace zdravého života popisuje, jak jen málo rizikových faktorů významně působí na smrtelné nemoci. Těmito faktory jsou: konzumace tabákových výrobků, nadváha a obezita, hypokineze, nízký příjem ovoce a zeleniny, alkohol, a další vzniklé rizikové faktory jako vysoký krevní tlak či vysoká hladina cholesterolu.

Zdroj: WHO, 2003

1.2.1.2 PPA v rámci politiky EU

Politiku EU v oblasti podpory pohybové aktivity vyjadřují 2 zásadní dokumenty vydané Evropskou komisí – Zelená kniha „Prosazování zdravé stravy a pohybové aktivity: evropský rozměr prevence nadváhy, obezity a chronických chorob“ (2005) a Bílá kniha „Strategie pro Evropu týkající se zdravotních problémů souvisejících s výživou, nadváhou a obezitou“ (2007). Evropská komise v těchto dokumentech sledává nezdravou stravu a nedostatek pohybové aktivity v Evropě hlavními příčinami nemocí a předčasných úmrtí, kterým je možné předejít, a přibývajícím výskyt obezity v Evropě za hlavním předmětem zájmu v oblasti veřejného zdraví.

Rada EU prostřednictvím těchto dokumentů dále vyzvala Komisi, aby přispívala k prosazování zdravého životního stylu a prostudovala způsoby prosazování lepší výživy v rámci Evropské unie, a případně za tímto účelem předložila vhodné návrhy. Rada také vyzvala členské státy a Komisi, aby vytvořily a provedly iniciativy zaměřené na prosazování zdravé stravy a pohybové aktivity. Společenství má v této oblasti jasně vymezenou pravomoc: článek 152 Smlouvy stanoví, že při navrhování a provádění všech politik a opatření Společenství musí být zajištěna vysoká úroveň ochrany lidského zdraví. Výživa a pohybová aktivita se dotýká několika oblastí politik Společenství a Rada EU potvrdila, že je nezbytné prosadit výživu a pohybovou aktivitu do příslušných politik na evropské úrovni.

Prevence nadváhy a obezity v EU dále dle Komise (2005) předpokládá integrovaný přístup k péči o zdraví, přístup, který slučuje prosazování zdravého životního stylu s akcemi zaměřenými na řešení socio-ekonomických nerovností a fyzického prostředí, stejně jako závazek sledovat cíle týkající se ochrany zdraví v dalších politikách Společenství. Takový přístup by měl procházet napříč politikami Společenství (např. politiky zemědělství, rybolovu, vzdělání, sportu, spotřebitelů, podnikání, výzkumu, sociální politiky, politiky vnitřního trhu, životního prostředí a audiovizuální politiky), které by tento přístup měly aktivně podporovat.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Evropská komise (2005) dále konstatuje, že obezita se vyskytuje více u osob z nižších sociálně-ekonomických skupin, což naznačuje, že je nutné věnovat zvláštní pozornost sociálnímu rozměru tohoto problému. Dále uvádí zásady pro opatření a to na všech rozhodovacích úrovních, od místní úrovně po úroveň Společenství, přičemž zvláštní důraz klade na meziresortní spolupráci v této oblasti:

1. Opatření by se měla zaměřit na odstranění základních příčin rizik souvisejících se zdravím. Tímto způsobem by opatření stanovená ve strategii měla přispět ke snížení všech rizik spojených se špatnou stravou a omezenou pohybovou aktivitou, včetně například rizik spojených s nadváhou.
2. Opatření mají působit ve všech oblastech vládní politiky a na různých úrovních veřejné správy pomocí řady nástrojů, včetně právních předpisů, zřizování sítí, přístupů založených na partnerství veřejného a soukromého sektoru a účasti soukromého sektoru a občanské společnosti.
3. Z důvodu efektivnosti bude strategie vyžadovat opatření od celé škály soukromých subjektů, např. potravinářského průmyslu a občanské společnosti, a účastníků na místní úrovni, např. škol a místních organizací.
4. V příštích letech bude nezbytné monitorování. Již nyní existuje řada činností zaměřených na zlepšení stravy a zvýšení pohybové aktivity a jejich počet rok od roku roste. Často se monitorování provádí jen nedostatečně či se neprovádí vůbec, což vede k omezenému posouzení, co funguje dobře, nebo zda je nutné opatření zlepšit či zásadně změnit.

Evropská komise také ustavila struktury a nástroje k prosazování výše uvedené politiky, kterými jsou **Evropská platforma pro akce týkající se stravy, pohybové aktivity a zdraví** a **Evropská síť pro výživu a pohybovou aktivitu**.

Evropská platforma pro akce týkající se stravy, pohybové aktivity a zdraví byla ustavena za účelem zřízení společného fóra pro akce v březnu 2005. Platforma sdružuje všechny

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

významné subjekty, které jsou aktivní na evropské úrovni, a kteří jsou ochotni vstoupit do pevných a dokazatelných závazků zaměřených na zastavení a zvrácení současných trendů v oblasti nadváhy a obezity. Cílem platformy je podnítit podniky, občanskou společnost a soukromý sektor k dobrovolným akcím. Mezi členy platformy patří hlavní představitelé na úrovni EU z řad potravinářského, stravovacího a reklamního průmyslu, maloobchodu, organizací spotřebitelů a nevládních zdravotnických organizací. Platforma by měla být příkladem koordinované, ale samostatné akce různých částí společnosti. Jejím záměrem je povzbudit iniciativy na národní, regionální a místní úrovni a spolupracovat s podobnými fóry na národní úrovni.

Evropskou síť pro výživu a pohybovou aktivitu tvoří šest odborníků jmenovaných členskými státy EU, organizací WHO a nevládními zdravotními organizacemi a organizacemi spotřebitelů. Byla zřízena útvary Komise v roce 2003, aby poskytovala poradenství Komisi ohledně vývoje aktivit Společenství za účelem zlepšení výživy, snížení a předcházení chorob souvisejících se stravou, k prosazování pohybové aktivity a boji proti nadváze a obezitě

1.2.2 Národní úroveň

Podpora pohybové aktivity je řešena rovněž na úrovni jednotlivých států. Role států (ministerstev, vlád, parlamentů a dalších orgánů státní správy) spočívá zejména v tvorbě zdravotnické politiky, v rozhodování o zásadních parametrech rozdělení zdrojů ve zdravotnictví mezi jednotlivé segmenty služeb, v tvorbě právních norem, regulujících jednání aktérů ve zdravotnictví, v reflexi vývoje ve zdravotnictví, analýze, výzkumu, sběru a zpracování statistických údajů a koordinaci investičního vývoje, podpoře a ochraně zdraví (Potůček, 2005).

Význam zdravotní politiky jednotlivých zemí a významnou roli jednotlivých ministerstev zdravotnictví při tvorbě politiky podpory pohybové aktivity zdůrazňuje také WHO (2007). Ministerstva zdravotnictví mají mít při prosazování politiky podpory pohybové aktivity

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vedoucí roli a prostřednictvím strategie řízení koordinovat součinnost dalších ministerstev i regionálních a lokálních aktérů PPA.

V České republice hraje v oblasti podpory pohybové aktivity významnou roli kromě Ministerstva zdravotnictví (odbor Strategie a řízení ochrany a podpory veřejného zdraví) také Státní zdravotní ústav (Centrum odborných činností v OPVZ, odbor podpory zdraví a hygieny dětí a mladistvích) a Centrum kinantropologického výzkumu na FTK UP v Olomouci. Popíšme tedy krátce jejich činnost.

Ministerstvo zdravotnictví ČR dle zákona 258/2000 Sb. § 80 řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví a odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky na úseku ochrany veřejného zdraví. Ministerstvo zdravotnictví dále sestavuje celorepublikové programy ochrany a podpory veřejného zdraví. Ministerstvo zdravotnictví stanoví zásady a postupy hodnocení a řízení zdravotních rizik a zásady monitorování vztahů zdravotního stavu obyvatelstva a faktorů životního prostředí a životních a pracovních podmínek a řídí jejich realizaci. MZ ČR řídí výchovu k podpoře a ochraně veřejného zdraví. Patří tak v oblasti ochrany veřejného zdraví a řešené problematice podpory pohybové aktivity k ústředním orgánům státní správy.

Státní zdravotní ústav je příspěvkovou organizací Ministerstva zdravotnictví a je zřízen za účelem přípravy podkladů pro národní zdravotní politiku, pro ochranu a podporu zdraví, k zajištění metodické a referenční činnosti na úseku ochrany veřejného zdraví, k monitorování a výzkumu vztahů životních podmínek a zdraví, k mezinárodní spolupráci, ke kontrole kvality poskytovaných služeb k ochraně veřejného zdraví, k postgraduální výchově v lékařských oborech ochrany a podpory zdraví a pro zdravotní výchovu obyvatelstva. Dále je oprávněn zpracovávat za účelem přípravy podkladů pro tvorbu státní zdravotní politiky a sledování dlouhodobých trendů výskytu infekčních a jiných hromadně se vyskytujících onemocnění údaje o zdraví fyzických osob v souvislosti s předcházením vzniku a šíření infekčních onemocnění, ohrožení nemocí z povolání a jiných poškození zdraví z práce, o expozici

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

fyzických osob škodlivinám v pracovním a životním prostředí a o epidemiologii drogových závislostí a předávat je orgánům ochrany veřejného zdraví.

Centrum kinantropologického výzkumu (CKV) vzniklo 1. ledna 2005 při Fakultě tělesné kultury Univerzity Palackého. Zabývá se výzkumem pohybové aktivity a inaktivity ve vztahu ke změně chování v nahlížení na aktivní životní styl a zdraví obyvatelstva České republiky. Je koncipováno jako interdisciplinární pracoviště. Zároveň má také koordinační a poradenskou funkci v oblasti monitoringu pohybové aktivity pro další středoevropské země (Polsko a Slovensko). Je klíčovým partnerem za ČR v oblasti realizace mezinárodních projektů IMPALA či PASEO. V současné době je toto pracoviště nositelem výzkumných grantů. Kromě řešení výzkumného záměru MŠMT Pohybová aktivita a inaktivita obyvatel ČR v kontextu behaviorálních změn je pracoviště zapojeno do mezinárodního výzkumného grantu financovaného Národním institutem zdraví (USA) s názvem IPEN: International Study of Built Environment, Physical Activity and Obesity (IPEN: Mezinárodní výzkum zastavěného prostředí, pohybové aktivity a obezity), Pracoviště se snaží řešit propagaci problematiky pohybové aktivity a životního stylu dalšími způsoby, jako je např. vytvořením internetové databáze INDARES (do budoucna portál) pro sledování pohybové aktivity jednotlivců i skupin. Všechny výzkumné aktivity pracoviště řeší na mezinárodní úrovni.

Česká kinantropologická společnost, hlavním posláním společnosti je všestranná podpora kinantropologie jako interdisciplinárního vědního oboru, jehož zaměřenost spočívá ve studiu převážně účelově orientované pohybové činnosti člověka ve vztahu k jeho rozvoji a kultivaci a s ohledem na uplatnění v různých oborech lidské činnosti (zdravotně preventivní, pracovní, školní a mimoškolní tělesné výchově, sportovní činnosti, rehabilitačních aktivitách, regeneračních a rekondičních programech, aj.). Společnost si klade za cíl aktivovat přenos vědeckých poznatků do praxe, organizovat odborné a vědecké přednášky, semináře a konference, podporovat publikační činnost, podílet se na formulování a posuzování grantových úkolů, recenzní činnosti apod. Členství ve společnosti je individuální i kolektivní a členem se může stát každý se zájmem o vědecké poznatky v oboru kinantropologie

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Platforma pro aplikace, výzkum a inovace, s.r.o. je výzkumnou organizací dle článku 30 Nařízení Komise (ES) č. 800/2008 ze dne 6. srpna 2008. Jejím hlavním účelem je provádět průmyslový výzkum a experimentální vývoj a šířit jejich výsledky prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií. Veškerý zisk je zpětně investován do těchto činností nebo šíření jejich výsledků nebo do výuky. Platforma pro aplikace, výzkum a inovace je dále organizací zaměřenou na přípravu a realizaci vědeckých a rozvojových projektů v oblasti rozvoje lidských zdrojů, **podpory pohybové aktivity** a zdravého životního stylu. Spolupracuje se zahraničními akademickými, vědeckými i komerčními institucemi. Její zakladatelé a společníci se aktivně účastní tuzemských i zahraničních konferencí, kongresů a workshopů.

Podporou pohybové aktivity se na národní úrovni okrajově zabývají rovněž následující organizace:

Česká obezitologická společnost, posláním České obezitologické společnosti je sdružovat lékaře, psychology, zdravotní sestry a odborníky dalších profesí zabývající se prevencí a léčbou obezity. Cílem společnosti je zajišťovat pregraduální i postgraduální vzdělávání v obezitologii, podporovat výzkum v oblasti obezitologie a vypracovávat doporučení diagnostiky a léčby obezity. Společnost spolupracuje s dalšími organizacemi, které se podílejí na prevenci a léčbě obezity, a to jak s odbornými společnostmi, tak s nekomerčními i komerčními společnostmi, zabývajícími se obezitou, ale i výživou, pohybovou aktivitou a souvisejícími obory.

Česká diabetologická společnost, dbá o rozvoj a rozšiřování vědecky podložených poznatků lékařských věd a příbuzných oborů, usiluje o jejich využívání v péči o zdraví občanů se zvláštním důrazem na preventivní činnost. Podílí se také na zvyšování úrovně odborných znalostí svých členů v oblasti lékařských věd a příbuzných oborů a na šíření zdravotnické

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

osvěty mezi občany. Podporuje vědecko-výzkumnou činnost v oblasti zdravotnictví, napomáhá ve vytváření podmínek pro seznamování odborné i laické veřejnosti s jejími výsledky a zasazuje se o jejich uplatňování v praxi. Všeestranně se podílí na řešení otázek týkajících se řízení, organizace i vlastní realizace diagnostických postupů, léčebné a preventivní péče a činností souvisejících. Vytváří podmínky pro výměnu informací a rozvoj všech forem spolupráce mezi svými členy i organizacemi a institucemi obdobného zaměření v ČR i v zahraničí. Všeestranně podporuje činnost odborných společností, spolků lékařů a dalších sdružení pracovníků ve zdravotnictví a příbuzných oborech.

Český institut metabolického syndromu, členové ČIMS jsou čeští experti v kardiologii, hypertenziologii, diabetologii, obezitologii, lipidologii a praktičtí lékaři. Cílem Institutu je budovat a navazovat na aktivity mezinárodního Institutu a zaměřit se především na praktické lékaře, neboť praktičtí lékaři se při své každodenní praxi setkávají nejčastěji s jedinci s MS. ČIMS jednoznačně doporučuje pravidelnou pohybovou aktivitu jako jeden z neúčinnějších faktorů při prevenci nadváhy a obezity a vzniku inzulinové rezistence, které výrazně napomáhají samotnému vzniku metabolického syndromu.

Diabetická asociace ČR, je společnou platformou pro koordinaci požadavků na poskytnutí odpovídajících příležitostí pro léčbu a prevenci diabetu v ČR. Cílem je sjednotit přístup ke zlepšení péče o pacienty, vytvořit vhodný legislativní rámec pro opatření ve prospěch diabetiků a klást důraz na dodržování pravidel v rámci léčby, a to jak směrem k odborné veřejnosti, tak směrem k pacientům. Diabetická asociace ve svých doporučeních v prevenci vzniku diabetu 2. typu uvádí, že ji lze předejít [racionálním stravováním](#) bez nadbytku jednoduchých cukrů a tuků, [dostatkem pohybové aktivity](#) a udržováním normální tělesné hmotnosti lze vznik cukrovky 2. typu oddálit o mnoho let. Jestliže již došlo ke vzniku diabetu, může pacient takovým to chováním, vývoj choroby zpomalit a zabránit vzniku akutních i pozdních následků cukrovky.

Česká asociace aplikovaných pohybových aktivit je národní organizací, která propaguje a rozšiřuje vědomosti, zkušenosti a výsledky vědeckého bádání v oblasti aplikovaných

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pohybových aktivit a kinantropologie a jejich praktické aplikace ku prospěchu všech osob. Přestože sdružení podporuje pohybové aktivity pro všechny osoby se specifickými potřebami, speciálně zaměřuje svoje programy a aktivity pro osoby se zdravotními postiženími či znevýhodněním, jež různé limity ovlivňují v účasti v pohybových aktivitách.

Sokol, hlavním posláním organizace je zvyšovat tělesnou/pohybové zdatnosti svých členů a vychovávat je k čestnému jednání v životě soukromém i veřejném, k národnosti, rasové a náboženské snášenlivosti, k demokracii a humanismu, k osobní skromnosti a ukázněnosti, k lásce k rodné zemi a úctě k duchovnímu dědictví našeho národa. Cílem činnosti České obce sokolské je přispívat ke zvyšování duchovní, kulturní a pohybové úrovně naší demokratické společnosti prostřednictvím tělesné výchovy a sportu, výchovy k mravnosti, společenské a kulturní činnosti.

Orel je občanské sdružení, křesťanská sportovní organizace. Prioritou činnosti Orla je především podpora sportu pro všechny. Cílem Orla výchova mladých lidí a dětí prostřednictvím sportovních a ostatních aktivit. Cílem Orla není vychovávat vrcholové sportovce, ale věnovat se sportu, který podporuje kladné vlastnosti člověka. Orel se snaží dávat sportu a pohybové aktivitě smysl. V tom mu pomáhají pevné základy, které mu poskytují křesťanské hodnoty a celá historie jeho činnosti. Celou svojí činností chce Orel dávat sportu a pohybové aktivitě smysl.

ČSTV a další sportovní spolky a kluby (ČSTV) je dobrovolným sdružením sportovních, tělovýchovných a turistických svazů s celostátní působností, tělovýchovných jednot a sportovních klubů i jejich sdružení, jsou-li ustavena jako občanská sdružení podle Zákona o sdružování občanů č.83/1990 Sb. ČSTV vznikl 11. března 1990 a jeho posláním je podporovat sport, tělesnou výchovu a turistiku, sportovní reprezentaci České republiky a přípravu na ni, zastupovat a chránit práva a zájmy sdružených subjektů, poskytovat jim požadované služby a vytvářet ke vzájemné spolupráci potřebnou platformu. Subjekty sdružené v ČSTV si ponechávají samostatnost svého právního postavení, majetku a činnosti

STOB, Jedná se o internetový portál, jehož cílem tohoto je aby se zvýšilo obecné povědomí čtenářů (spotřebitelů) o výživě, zdraví a celkově zdravém životním stylu. Organizuje celou řadu setkání, které mají jako hlavní náplň prevenci vzniku obezity, propagaci podpory zdraví a aktivního životního stylu za využití celé řady pohybových aktivit.

V oblasti podpory pohybové aktivity není v ČR na národní úrovni prozatím zpracován strategický dokument, který by oblast PPA systematicky řešil. Podpora pohybové aktivity je zatím řešena dílčím nesystémovým způsobem prostřednictvím projektů podpory zdraví, realizací krátkodobých kampaní (S pohybem každý den, Přijmi a vydej, Stop cukrovce, Den diabetu, Aktivní stárnutí, Dny zdraví s VZP, Sportovní dny aj.) či vydáváním sektorových doporučení a dokumentů².

S akademického pohledu je podpora pohybové aktivity v České republice částečně akcentována na třech fakultách – Fakulta tělesné kultury na Univerzitě Palackého v Olomouci, Fakulta sportovních studií na Masarykově univerzitě a Fakulta tělesné výchovy a sportu na Karlově univerzitě.

Fakulta tělesné kultury, Univerzity Palackého v Olomouci byla založena v roce 1991 s cílem sjednotit rozptýlenost oborů několika fakult do cíleného výzkumného programu, který se zaměřil zejména na následující klíčové trendy výzkumu, a to na problémy a prevence tělesného, duševního a sociálního zdraví člověka ve vztahu k pohybovým aktivitám; na základní problémy lidské motoriky, její diagnostika, rozvoj a zlepšování; na metodologické problémy vyučování tělesné výchovy; a na rozvoj nových disciplín na fakultě a řešení specifických oblastí vědeckých programů. Témata směřují ke specifické orientaci fakulty směrem k vytváření životního stylu, zdraví a prevenci nemocí pomocí podpory pohybové aktivity.

² Viz. kapitola 2.3. – Politické dokumenty podpory pohybové aktivity.

Fakulta sportovních studií na Masarykově univerzitě v Brně vznikla na počátku roku 2002 v důsledku rozvoje sportovní výchovy v regionu. Fakulta se zaměřuje na výzkum zdravého způsobu života jako nutné součásti moderního životního stylu. Fakulta aplikuje a rozvíjí poznatky tělovýchovného lékařství pro potřeby sportu a sportovní výchovy, zkoumá nejnovější poznatky z oblasti regenerace a výživy ve sportu i v běžném životě, připravuje kvalifikované odborníky pro edukativní aktivity v sociální a volnočasové oblasti.

Fakulta tělesné výchovy a sportu je jednou z nejmladších fakult Univerzity Karlovy v Praze. Stala se její součástí v roce 1959 zprvu jako Institut tělesné výchovy a sportu, od roku 1965 jako fakulta Univerzity Karlovy. Fakulta tělesné výchovy se dlouhodobě zaměřuje zejména na výchovu odborníků pro oblast tělesné výchovy a sportu. Ve své vědecké činnosti klade důraz na účelově orientované pohybové činnosti člověka ve vztahu k jeho rozvoji a kultivaci a s ohledem na uplatnění v různých oborech lidské činnosti (zdravotně preventivní, pracovní, školní a mimoškolní tělesné výchově, sportovní činnosti, rehabilitačních aktivitách, regeneračních a rekondičních programech, aj.). Sídlo na Fakultě tělesné výchovy a sportu má také Česká kinantropologická společnost a Česká společnost pro biomechaniku.

1.2.3 Krajská úroveň a obecní úroveň

V České republice byly po provedení reformy veřejné správy značně posíleny kompetence nižších celků (kraje, obce) a řešení problematiky podpory pohybové aktivity by tedy mělo být součástí jejich agendy. Zákon o podpoře sportu (2001) v této souvislosti říká, že úkolem obcí v jejich samostatné působnosti je vytvářet podmínky pro sport zejména tím, že:

- zabezpečují rozvoj sportu pro všechny a přípravu sportovních talentů, včetně zdravotně postižených osob
- zajišťují výstavbu, rekonstrukce, udržování a provozování svých sportovních zařízení a poskytují je pro sportovní činnost občanů
- kontrolují účelné využívání svých sportovních zařízení

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- zabezpečují finanční podporu sportu ze svého rozpočtu

Obec, která je podle Zákona o obcích (č. 128/2000 sb.) základním územním samosprávným společenstvím občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí obce. Obec podle tohoto zákona pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů a při plnění úkolů chrání též veřejný zájem. Obec je tak nejnižší územněsprávní jednotkou, která může mít charakter venkovského nebo městského sídla, respektive města nebo vesnice (Velký sociologický slovník, 1996). Dle WHO (2006) místní samosprávy sehrávají klíčovou úlohu při vytváření prostředí, které podporuje příležitosti pro pohybovou aktivitu obyvatel a aktivní životní styl. Vedoucí představitelé měst a další kompetentní pracovníci mohou poskytnout vedení, legitimitu a podmínky pro rozvoj a zavádění politik, které podporují aktivní životní styl všech občanů.

WHO (2006) uvádí rovněž další zásady a zjištění tvorby komunálních politik podpory pohybové aktivity:

- Účast obyvatel na pohybové aktivitě je ovlivněna městskou zástavbou, přírodními a sociálními podmínkami, ve kterých tito lidé žijí, a také osobními faktory jako je pohlaví, věk, zdatnost, čas a motivace.
- Podoba jednotlivých částí městského prostředí, jako je rozvržení cest, využití půdy, umístění rekreačních zařízení, parků, veřejných prostranství a systému dopravy pozitivně či negativně ovlivňuje participaci obyvatel na pohybové aktivitě. Lidé jsou více aktivní, pokud mají snadný přístup ke klíčovým místům jako parky, zelené plochy, pracoviště a obchody.
- Překážky pro aktivní životní styl zahrnují obavy z kriminality a nebezpečí na silnicích, emise z dopravy a znečištění, problémy s dostupností a/nebo nedostatkem sportovních zařízení a negativní postoje v oblasti pohybové aktivity a aktivního způsobu dopravy.
- Lidé se speciálními potřebami a obzvláště lidé s nízkými příjmy mají tendence být ve svém volném čase méně pohybově aktivní, protože jsou méně schopni si dopřát a participovat na programech a volnočasových zařízeních a častěji žijí ve čtvrtích

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

s bezpečnostními problémy v oblasti kriminality a dopravy. Této skupině obyvatel je tedy v oblasti podpory pohybové aktivity věnovat zvláštní pozornost.

- Příležitosti pro pohybovou aktivitu je třeba vytvářet nedaleko místa bydliště obyvatel a to zároveň s vytvářením čistšího a bezpečnějšího prostředí s dostatkem zeleně.
- V Evropě je možné nahradit velké procento automobilové dopravy chůzí či jízdou na kole. Opatření snižující provoz, jako jsou jízdní pruhy pro cyklisty, cyklotrasy, cyklostezky a změny dopravní politiky na místní úrovni mohou zvýšit procento pěší a cyklistické dopravy. Lidé více chodí a jezdí na kole v případě, že je snížena rychlost dopravy a je budována vyhovující a bezpečná infrastruktura.
- Klíčem k úspěchu PPA na místní úrovni je tvorba efektivních partnerství a meziresortní spolupráce. Snahy umožnit a podpořit pohybovou aktivitu vyžaduje spolupráci v oblastech urbanistického plánování, bydlení, dopravy, veřejného zdraví, sociálních služeb, vzdělávání a sportovního sektoru stejně jako soukromého sektoru a dobrovolníků.

Kraj, územní společenství občanů, ve své působnosti pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů. Při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem vyjádřený v zákonech a jiných právních předpisech (Zákon 129/2000 Sb. o krajích – krajské zřízení). Role krajů v oblasti podpory pohybové aktivity není přesně definována, nicméně k obecné charakteristice můžeme využít příslušného zákona, který říká, že kraj ve svém územním obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o komplexní územní rozvoj, zejména o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů, především o uspokojování potřeby ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. V kompetenci krajských úřadů je dále poskytování dotací z vlastních prostředků občanským sdružením, humanitárním organizacím a jiným právnickým a fyzickým osobám působícím na území kraje v oblasti mládeže, sportu a tělovýchovy, sociálních služeb, vzdělávání a vědy, zdravotnictví a dalších oblastí.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2.4 Komunitní úroveň

Komunitní úrovní podpory pohybové aktivity rozumíme aktivity podpory pohybové aktivity v jednotlivých komunitách, kterými jsou, školy, podniky, úřady a další. Podrobněji se jimi budeme zabývat v následujících kapitolách.

1.3 Významné aktuální projekty podpory pohybové aktivity v ČR

Aktivní životní styl v biosociálním kontextu (Univerzita Karlova v Praze / Fakulta tělesné výchovy a sportu 2007-2013)

Cílem výzkumného záměru je studium determinant aktivního životního stylu jak v rovině biomedicinské tak v rovině psychosociální. Studie bude zaměřeno hodnocení vývojových tendencí ,co se týká náplně volného času a hodnotových priorit u mladé generace, dospělých i seniorů. Bude zjišťováno místo pohybových aktivit (PA) v hodnotové orientaci i postoje, které zaujímají různé skupiny populace k základním hodnotám žádoucího životního stylu a charakteristikám kvality života. Rovněž tak budou zjišťovány zdravotní benefity pravidelně realizovaných PA. Zjištěné poznatky v oblasti biologické i psychosociální budou využity k výběru a ověřování adekvátních forem pohybových programů (Rada pro výzkum, vývoj a inovace, 2009).

Pohybová aktivita a inaktivita obyvatel České republiky v kontextu behaviorálních změn (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2005 - 2010)

Hlavní doménou výzkumného záměru je pohybová aktivita a inaktivita obyvatel České republiky v mezinárodním, preventivním a prognostickém kontextu. Determinanty, koreláty, moderátory a mediátory pohybové a motorické, zdravotní, psychosociální, demografické, environmentální, filozoficko-kulturní, sociálně ekonomické aspekty pohybové aktivity a inaktivity. Mechanizmy změn chování vybraných skupin obyvatel v pohybové aktivitě a inaktivitě. Chůze jako základní pohybová aktivita z hlediska kinantropologických vědních

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

oborů. Pohybová aktivita jako prostředek integrace skupin obyvatel s vybranými motorickými, zdravotními a sociálními specifiky. Hlavním cílem výzkumného záběru je analyzovat vývojové trendy v pohybové aktivitě a inaktivitě obyvatel České republiky. Poskytovat podklady pro tvorbu strategie státní zdravotní, sociální a školské politiky. Výsledky analýz pohybové aktivity a inaktivity dále využít k verifikaci modelů (Rada pro výzkum, vývoj a inovace, 2009).

IPEN: Mezinárodní výzkum zastavěného prostředí, pohybové aktivity a obesity (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2009 - 2012)

Cílem grantu je použití srovnatelné metodiky hodnocení podmínek prostředí a pohybové aktivity ve vztahu ke zdravotním ukazatelům obyvatel velkých měst ve 14 různých zemích světa. Hlavní zaměření projektu je sledování vztahů mezi zastavěným prostředím a celkovou volnočasovou pohybovou aktivitou a chůzí u dospělé populace. Dále posouzení prostředí z hlediska chodeckosti, bezpečnosti a dostupnosti služeb a BMI u dospělé populace. Součástí grantu bude posouzení síly vztahu v interpretaci dotazníkových dat v porovnání s objektivním monitorováním reálných podmínek prostředí a pohybové aktivity. Výsledky pak budou sloužit politikům jako výchozí informace při důležitých rozhodnutích ohledně budování nových a právě stávajících obytných zón v rámci metropolí.

Pohybová aktivita bude posouzena na základě standardizovaného dotazníku IPAQ-long a podmínky zastavěného prostředí na základě standardizovaného dotazníku ANEWS. Většina zemí bude realizovat také objektivní monitoring pohybové aktivity (pomocí akcelerometrů ActiGraph) a podmínek prostředí (pomocí Geografických informačních systémů – GIS). Všechny země budou vybírat části měst s rozdílnou mírou chodeckosti a vyberou minimálně 500 dospělých respondentů ve věku 20–65 let. Do projektu budou zapojeny celé rodiny.

VIPPA - Vytvoření a implementace edukačního systému podpory pohybové aktivity na českém akademickém poli (Katedra rekreologie FTK UP v Olomouci, 2009-2011).

Hlavním cílem projektu je vytvoření a implementace edukačního systému podpory pohybové aktivity na českém akademickém poli. Projekt je zaměřen na vytvoření multidisciplinárního týmu akademických odborníků, který bude dále vzděláván zahraničními specialisty v manažerských i odborných problematikách podpory pohybové aktivity, která doposud v České republice není řešena. Projekt se snaží přispět k systematickému řešení problémů, které jsou spojeny s nízkou úrovní pohybové aktivity obyvatel ČR, jako jsou kardiovaskulární onemocnění, rakovina, diabetes, chronické respirační nemoci.

PASEO – Vytváření a zvyšování kapacity institucí pro podporu zdraví seniorů se sedavým životním stylem prostřednictvím pohybové aktivity (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2009 - 2012)

Cílem projektu PASEO je posílení kapacit pro podporu zdraví u seniorů se sedavým životním stylem prostřednictvím pohybové aktivity v 15 státech EU. Jednotlivé státy jsou reprezentovány vědeckými institucemi (přidružený partner) a dále (ve většině států) (ne-) vládními organizacemi (spolupracující partner). Posilování možností je primárně zaměřeno na tvorbu struktur mezi sektory a vytváření prostředků pro propagaci pohybové aktivity seniorů se sedavým životním stylem v rámci institucí. Očekávaným výstupem by mělo být úspěšné ustanovení národních aliancí (nebo rozšíření stávajících aliancí). Mechanismy využité pro posílení kapacit jsou stanoveny tak, aby byly zachovány i po ukončení projektu PASEO.

IMPALA – Zlepšování infrastruktury pro volnočasovou pohybovou aktivitu v místních podmínkách – osvědčené metody v Evropě (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2009 - 2012)

Hlavním cílem projektu IMPALA je identifikace, realizace a šíření osvědčených metod při plánování, financování, výstavbě a řízení místních infrastruktur pro volnočasovou pohybovou aktivitu. Strategická významnost a přínos programu IMPALA je přispívat ke konkretizaci

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

snah o rozvoj (existující politiky a mechanismů) místní infrastruktury pro volnočasovou pohybovou aktivitu v členských zemích EU. Teoreticky by měl program pomoci omezovat nerovnosti v přístupu k infrastrukturám pro volnočasovou pohybovou aktivitu uvnitř členských zemí i mezi zeměmi. Očekávaný výsledek by měl být seznam standardů kvality pro politiku a mechanismy rozvoje místní infrastruktury pro volnočasovou pohybovou aktivitu. Dále by měl projekt ve zúčastněných zemích zahrnout posouzení obvyklé praxe proti kritériím tohoto seznamu. Na národní úrovni by měl projekt IMPALA podnítit dialog mezi vědci, experty a zákonodárci o těchto kritériích kvality. Experti a zákonodárci dalších zemí EU by měli být informováni o tomto projektu a jeho výsledcích na satelitních konferencích.

Centra podpory integrace (APA FTK UP v Olomouci, 2009 - 2011)

Cílem projektu je zlepšení rovných příležitostí dětí a žáků, včetně dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, vytvořit a rozvinout systém poradenských služeb (prostřednictvím Center podpory integrace) poskytovaných celému spektru dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, vytvoření podmínek pro začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu, včetně tvorby individuálních vzdělávacích plánů pro tělesnou výchovu, podpora neformálního vzdělávání s cílem zlepšení kompetencí pedagogických pracovníků pro odstraňování bariér bránících rovnému přístupu všech jedinců ke vzdělávání, zdokonalení systémů vzdělávání pracovníků nestátních neziskových organizací a středisek volného času aplikací vzdělávacího modulu, vytvoření metodických materiálů, který bude sloužit v rámci realizovaných typů školení pedagogických pracovníků, realizace jednodenních vzdělávacích akcí s cílem změnit postoje k pohybovým aktivitám a osobám se speciálními potřebami.

Vzdělávání a publikace v oblasti podpory pohybové aktivity pro odbornou veřejnost (ORE institut, o.p.s., 2009)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hlavním cílem projektu je prostřednictvím tvorby a vyhotovení odborné publikace a realizace vzdělávání přispět k řešení problémů nízké úrovně pohybové aktivity obyvatel v ČR. Projekt je zaměřen na tvorbu a vyhotovení odborné publikace s názvem „Podpora pohybové aktivity v ČR“, která bude určena odborné veřejnosti. Publikace bude doplněna vzděláváním odborníků v oblasti veřejného zdravotnictví a podpory pohybové aktivity.

Indares.com (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2005 - 2010)

Smyslem projektu INDARES.COM je podpora vzdělávání a výzkumu v oblasti pohybové aktivity. Neméně závažnými cíli jsou dále zvýšení informovanosti uživatelů o problematice pohybové aktivity a poskytnutí prostředků ke zkvalitnění jejich životního stylu.

Rozšíření a doplnění funkčnosti online systému pro evidenci a analýzu PA – Indares.com (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2005 - 2010)

Hlavním cílem projektu je doplnit systém INDARES.COM o další funkce, které zvýší využitelnost systému jako nástroje pro sběr dat o pohybové aktivitě a jejich vyhodnocování a zároveň přinesou uživatelům bohatší zpětnou vazbu, podpoří jejich sebereflexi a přispějí k plnění edukačních cílů v oblasti pohybové aktivního a zdravého životního stylu. Cílem tohoto projektu je tedy doplnit systém INDARES.COM o dotazník IPAQ-long a odpovídající zpětnou vazbu uživatelům, vytvořit další část systému zaměřenou na testování úrovně vlastní fyzické kondice (autoevaluace formou testové baterie) a zakomponovat do systému vzdělávací materiály. Dalším cílem je zjednodušit přenos a úpravu dat z databáze systému pro následné statistické analýzy.

Škola zdravého a pohybově aktivního životního stylu žáků základních škol (Centrum kinantropologického výzkumu FTK UP v Olomouci, 2005 - 2010)

Hlavním cílem projektu bude analyzovat pohybové chování žáků v době školního zaměstnání (včetně souvisejících aktivit) v rozdílném školním prostředí, navrhnout doporučení ke

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zlepšení životního stylu a získat celkový přehled o pohybově aktivním a zdravém životním stylu žáků ve školním prostředí.

1.4 Politické dokumenty podpory pohybové aktivity

Důležitou součástí politiky organizací a úřadů na jednotlivých úrovních je vydávání dokumentů, jejichž přehled má poskytnout následující kapitola. Základními dokumenty, které mají za úkol nastartovat veřejné diskuze o různých konkrétních tématech a záměrech Evropské komise ještě předtím, než přistoupí k jejich zpracování do podoby zákona či směrnice jsou tzv. **Zelené knihy**. Ty zpravidla v první části popisují stávající stav určité problematiky a dále navrhují řešení, jak tuto situaci řešit. Na Zelené knihy navazují svým obsahem **Bílé knihy**, které prezentují výhled a směřování Evropské komise. Pro členské státy mají doporučující charakter, pokud Bílou knihu schválí Rada EU, stane se z ní **akční plán** k řešení dané problematiky.

Zelené knihy dle stejného zdroje otevírají možnost prakticky připomínkovat záměry a směřování EU pro každého občana EU. Připomínkování probíhá v určitých časových obdobích (např. po dobu jednoho měsíce), zpravidla na stránkách konkrétního generálního ředitelství, pod které diskutovaná problematika spadá. Často je připomínkování realizováno formou dotazníku. Diskuze a připomínkování probíhá nečastěji v angličtině, ale někdy se debaty vedou i v dalších jazycích. Bílé knihy jsou dokumenty, které nastiňují postup v konkrétní problematice. Nastiňují směr, kterým by se Komise měla ubírat a jaké úkoly by měla plnit. Např. Bílá kniha zabývající se problematikou mladých "Nová hybná síla pro evropské mládí" řeší, jak mladé lidi více zapojovat do rozhodování, která se jich týkají.

Strategie jsou dokumenty, které poskytují návod, jak předvídatě minimalizovat vývojová ohrožení a maximalizovat rozvojové příležitosti při účelném využití omezených zdrojů. Jejich součástí bývá analýza stavu (silných a slabých stránek), popis příležitostí a ohrožení, srovnání s okolím, stanovení cílů, způsob jejich naplnění, vyčíslení nákladů atd. (Veselý & Nekola, 2007).

V České republice příprava a realizace koncepčních a strategických dokumentů není prakticky nijak ošetřena pravidly, jedinou úpravu tak představuje zákon č. 100 z roku 2001 ve znění pozdějších předpisů č. 93/2004 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí (Veselý & Nekola, 2007).

1.4.1 Mezinárodní politické dokumenty podpory pohybové aktivity

Americká národní zpráva o pohybové aktivitě a zdraví

(U.S. Department of Health and Human Services; Centers for Disease Control and Prevention, 1996)

Jedná se o první celosvětově uznávaný dokument o vlivu pohybové aktivity na zdraví vydaný v roce 1996 Americkým ministerstvem zdravotnictví (konkrétně jeho příspěvkovou organizaci - Národní centrum pro prevenci chronických onemocnění a podpory zdraví). Na tvorbě dokumentu se podílela řada dalších amerických národních institucí³. Téměř všechny v současné době vydávané strategické či koncepční dokumenty podpory pohybové aktivity na národních a nadnárodních úrovních čerpají z této zprávy.

Hlavním cílem publikace se zpráva americkým občanům, že mohou výrazně zvýšit kvalitu svého života prostřednictvím pohybové aktivity. Hlavním úkolem byla sumarizace existující literatury a odborných článků, které se zabývají intervencemi pohybové aktivity a jejich vlivu na prevenci hromadných neinfekčních onemocnění.

Globální strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví

(World Health Organization, 2003)

³ The President's Council on Physical Fitness and Sports; Office of Public Health and Science; National Institutes of Health; National Heart, Lung, and Blood Institute; National Institute of Child Health and Human Development; National Institute of Diabetes and Digestive and Kidney Diseases; National Institute of Arthritis and Musculoskeletal and Skin Diseases; American Alliance for Health, Physical Education, Recreation, and Dance; American College of Sports Medicine; American Heart Association

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zvláště významný mezinárodní dokument, který vznikl na základě vysokého a stále se zvyšujícího břemene NCD a obrovského potenciálu, který má zdravá výživa a pohybová aktivita při jejich prevenci. Celkovým cílem Globální strategie pro výživu, pohybovou aktivitu a zdraví je zlepšit a ochránit zdraví pomocí řízeného rozvoje trvale udržitelných akcí na individuální, komunální, národní a globální úrovni, které při vzájemné souhře povedou ke snížení nemocnosti a úmrtnosti způsobené nezdravou výživou a pohybovou inaktivitou.

Globální strategie má čtyři hlavní úkoly:

- Snížit rizikové faktory NCD, které pramení z nezdravé výživy a pohybové inaktivity pomocí nezbytných veřejných akcí na podporu a prevenci zdraví.
- Zvýšit celkové povědomí o důležitosti výživy a pohybové aktivity a zajistit, aby lidé jejich pozitivnímu vlivu na zdraví porozuměli.
- Podporovat rozvoj a realizaci globálních, regionálních, národních a komunálních akčních plánů zaměřených na zlepšení výživy a zvýšení pohybové aktivity. Akční plány by měly být udržitelné, komplexní a měly by aktivně zapojovat všechny sektory včetně vládních organizací, občanských sdružení, soukromého sektoru a médií.
- Monitorovat vědecká data a klíčové faktory ovlivňující výživu a pohybovou aktivitu; podporovat výzkum v širším spektru relevantních oblastí; posílit lidské zdroje v této oblasti.

Globální strategie je mimořádně důležitým dokumentem pro vytvoření národních strategií a obsahuje zásadní informace důležité při jejich tvorbě. Apeluje na členské státy, aby vytvořily politický program a následně strategie vedoucí ke zdravé výživě a vyšší participaci na pohybové aktivitě obyvatel. Rozhodující roli při tvorbě takovýchto strategií mají vlády jednotlivých zemí, přičemž za počáteční koordinaci činností mezi jednotlivými ministerstvy při tvorbě strategií by měly mít ministerstva zdravotnictví.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

WHO prostřednictvím Globální strategie naléhá na členské státy, tedy i Českou republiku aby:

- vytvořily, zrealizovaly a evaluovaly doporučené akce vyplývající z Globální strategie, které by měly být samozřejmě vhodně adaptovány na situaci v zemi a to jako součást státní politiky. Akce by měly podporovat zdraví jedince i celé společnosti pomocí zdravé výživy a pohybové aktivity a tím snížit riziko NCD;
- podporovaly zdravou výživu a pohybovou aktivitu jako součást zdravého životního stylu;
- využily zdravotní, sportovní a jiné sektory k zesílení (popř. vytvoření nových) struktur pro realizaci strategie pro monitorování a evaluaci efektivity investování zdrojů určených k redukci prevalence NCD a rizik spojených s nezdravou dietou a pohybovou inaktivitou;
- vytvořily a definovaly:
 - a) národní cíle a úkoly,
 - b) realistický časový harmonogram činností,
 - c) národní pohybové a výživové doporučení,
 - d) měřitelné procesní a výstupní indikátory, které usnadní monitorování a evaluaci akcí,
 - e) prostředky, které ochrání a podpoří tradiční jídlo a pohybovou aktivitu,
- podpořily mobilizaci všech zainteresovaných sociálních a ekonomických skupin včetně vědeckých, profesionálních, nevládních, dobrovolných, soukromých, občanských a průmyslových asociací a zařadily je vhodně do realizace strategie;
- podpořily příznivé prostředí pro cvičení, kde jedinec je sám zodpovědný za své zdraví;
- ujistily se, že politické plány pro realizaci strategie jsou ve schodě s jejími závazky na národním a mezinárodním poli;
- při implementaci strategie vzaly v úvahu zranitelnější skupiny ve společnosti a jejich specifické potřeby.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kroky zdraví: Evropský rámec podpory pohybové aktivity a zdraví

(World Health Organization, 2007)

Dokument se snaží podpořit členské státy WHO k řešení nedostatečné úrovně pohybové aktivity potažmo k systematickému a koordinovanému přístupu neboli k rozvoji národní strategie podpory pohybové aktivity jako součástí národních politik veřejného zdravotnictví. Na tvorbě dokumentu se podílelo 18 vedoucích světových odborníků, kteří čerpali z nejnovějších výzkumů a studií. Dokument definuje nejohroženější skupiny, nejdůležitější prostředí k podpoře pohybové aktivity, úspěšné (efektivní) intervence a v záměru definuje sedm klíčových principů, který by měly být implementovány do národní i regionální strategie podpory pohybové aktivity.

Zelená kniha - Prosazování zdravé stravy a pohybové aktivity: evropský rozměr prevence nadváhy, obezity a chronických chorob

(Komise Evropských společenství, 2005)

Rovněž Evropská komise si je vědoma, že nezdravá strava a nedostatek pohybové aktivity patří v Evropě k hlavním příčinám nemocí a předčasných úmrtí, kterým je možné předejít, a přibývajícím výskyt obezity v Evropě je v oblasti veřejného zdraví hlavním předmětem zájmu. Rada EU tak vyzvala Komisi, aby přispívala k prosazování zdravého životního stylu a prostudovala způsoby prosazování zdravé výživy v rámci Evropské unie, a případně za tímto účelem předložila vhodné návrhy. Rada také vyzvala členské státy a Komisi, aby vytvořily a provedly iniciativy zaměřené na prosazování zdravé stravy a pohybové aktivity.

Komise Evropských Společenství má v této oblasti jasně vymezenou pravomoc: článek 152 Smlouvy stanoví, že při navrhování a provádění všech politik a opatření Společenství musí být zajištěna vysoká úroveň ochrany lidského zdraví. Výživa a pohybová aktivita se dotýká

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

několika oblastí politik Společenství a Rada potvrdila, že je nezbytné prosadit výživu a pohybovou aktivitu do příslušných politik na evropské úrovni.

Bílá kniha - Strategie pro Evropu týkající se zdravotních problémů souvisejících s výživou, nadváhou a obezitou

(Komise Evropských společenství, 2007)

Cílem této bílé knihy je stanovit integrovaný přístup EU k tomu, jak přispět k omezení nemocí způsobených špatnou výživou, nadváhou a obezitou. Bílá kniha navazuje na nedávné iniciativy Komise, zejména akční platformu EU pro stravu, pohybovou aktivitu a zdraví a zelenou knihu „Prosazování zdravé stravy a fyzické aktivity: evropský rozměr prevence nadváhy, obezity a chronických chorob“.

V rámci konzultací k zelené knize byla zjištěna velmi široká shoda názorů, že by Společenství mělo přispět k řešení těchto problémů, a to ve spolupráci s celou škálou různých zúčastněných stran na celostátní, regionální a místní úrovni.

Bílá kniha o sportu

(Komise Evropských společenství, 2007)

Komise Evropských společenství v Bruselu dne 11. 7. 2007 vydala k projednání Bílou knihu o sportu (v konečném znění KOM 2007, 391). Bílá kniha v zájmu jasnosti a jednoduchosti používá definici „sportu“, jak ji zavedla Rada Evropy: „veškeré formy pohybové aktivity, které, provozovány příležitostně nebo organizovaně, usilují o vyjádření nebo vylepšení fyzické kondice a duševní pohody, utvoření společenských vztahů či dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bílá kniha souhrnně definuje různé role sportu (hospodářský rozměr, zdravotní rozměr, společenský rozměr, udržitelný rozměr, organizace sportu...) a jejich problémy a současně navrhuje konkrétní kroky, které Evropská komise bude činit.

Komise učiní ze zdraví zlepšující pohybové aktivity základní kámen své činnosti v oblasti sportu a bude se snažit tuto prioritu lépe zohlednit prostřednictvím příslušných finančních nástrojů, mezi něž patří:

- 7. rámcový program pro výzkum a technický rozvoj (aspekty zdraví v souvislosti s životním stylem);
- Program veřejného zdraví 2007–2013;
- Programy mládeže a občanství (spolupráce sportovních organizací, škol, občanské společnosti, rodičů a dalších partnerů na místní úrovni);
- Program celoživotního učení (vzdělávání učitelů a spolupráce mezi školami).

Akční plán Globální strategie prevence a kontroly hromadných neinfekčních nemocí, 2008 – 2013

(WHO, 2007)

Akční plán Globální strategie navazuje na aktuální vývoj v oblasti výživy a pohybové aktivity. Poukazuje na unikátní příležitost vytvořit a realizovat intervence orientované na výživu a podporu pohybové aktivity, prevenci kouření, které by celosvětově snížily nemocnost a úmrtnost způsobenou NCD. Existují velmi silné důkazy, že tzv. zdravotně-vhodné chování (aktivní životní styl) vede k menší pravděpodobnosti výskytu chorob a nemocí v pozdějších letech. Akční plán zejména apeluje na nízko a středně příjmové země.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Aktivní život prostřednictvím aktivního transportu se speciálním zaměřením na děti a seniory

(WHO, 2002)

Motorizovaná doprava přímo i nepřímo ovlivňuje zdraví celé populace (dopravními nehodami, respiračními problémy způsobenými znečištěným vzduchem, a především snižováním úrovně pohybové aktivity). Výfukové emise jsou jedním z nejhorších faktorů negativně ovlivňujících změnu klimatu. Z těchto důvodů se WHO rozhodlo vytvořit strategii, jejíž hlavní motto je: „Vysoce efektivní preventivní strategie existuje! Je to velmi jednoduché, stačí být aktivní (chodit, jezdit na kole) – alespoň 30 minut denně“. Hlavními cíli strategie jsou přimět politiky a občany evropských států uvědomit si rizika spojená s nedostatkem pohybové aktivity v životě a ukázat, že strategie aktivního transportu je ekonomicky efektivní a zdravotně účinná metoda, jak řešit problémy způsobené špatným životním stylem.

Public Policy and the Challenge of Chronic Noncommunicable Diseases

(The World Bank, 2007)

Dokument pojednává a enormním významu růstu hromadných neinfekčních nemocí v kontextu globálního zdraví a ekonomiky. Hlavním tématem je agenda pro akci jako odpověď na rostoucí ekonomický, sociální a zdravotní problém způsobený hromadnými neinfekčními nemocemi. Cílem je umožnit Světové bance a potažmo jejím členům a klientům strategický posun v přístupech veřejné politiky jako nástroje k prevenci a kontrole hromadných neinfekčních onemocnění. Strategický dokument analyzuje, jak se co nejefektivněji vyhnout břemenu hromadných neinfekčních nemocí a jakým způsobem je možné se připravit na další důsledky vysokého výskytu hromadných neinfekčních nemocí. Dokument se kromě podpory pohybové aktivity zabývá také zdravou výživou a kontrolou alkoholu a užívání tabákových výrobků.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.4.2 Národní politické dokumenty podpory pohybové aktivity

Zákon o podpoře sportu

Zákon o podpoře sportu (2001), který byl v roce 2005 novelizován, vymezuje postavení sportu ve společnosti jako veřejně prospěšné činnosti a stanovuje úkoly ministerstev a jiných správních úřadů a působnost územních samosprávných celků při podpoře sportu (Zákon o podpoře sportu, 2001). Byl zpracován v souladu s Evropskou Chartou sportu, Evropskou antidopingovou úmluvou a Kodexem sportovní etiky a na národní úrovni z tohoto zákona dále vychází Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu, Zásady komplexního zabezpečení státní sportovní reprezentace, včetně systému výchovy sportovních talentů a Národní program rozvoje sportu pro všechny.

Zákon o podpoře sportu definuje pojmy sport, sport pro všechny a sportovní zařízení, přičemž pojem „sport“ dle tohoto zákona představuje všechny formy tělesné činnosti, které prostřednictvím organizované i neorganizované účasti si kladou za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů v soutěžích všech úrovní (Zákon o podpoře sportu, 2001).

Zákon o podpoře sportu vymezuje působnost a roli Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a ministerstva zdravotnictví, zmíněny jsou rovněž role ministerstev obrany a vnitra, dále stanovuje úkoly krajů a obcí a hovoří o podmínkách vyvlastnění při výstavbě sportovních zařízení.

Zákon o ochraně veřejného zdraví

Zákon o ochraně veřejného zdraví (2000, ve znění pozdějších předpisů) hovoří o ochraně a podpoře veřejného zdraví, která je, dle tohoto zákona, souhrnem činností a opatření k vytváření a ochraně zdravých životních a pracovních podmínek a zabránění šíření infekčních a hromadně se vyskytujících onemocnění, ohrožení zdraví v souvislosti s

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vykonávanou prací, vzniku nemocí souvisejících s prací a jiných významných poruch zdraví a dozoru nad jejich zachováním (Zákon o ochraně veřejného zdraví, 2000).

O podpoře pohybové aktivity, sportu či prevenci hromadných neinfekčních onemocnění nehovoří zákon přímo, nepřímo se k této oblasti vztahují pasáže zmiňující podmínky pro výchovu, vzdělávání a zotavení dětí a mladistvých, podmínky vnitřního prostředí stavby a hygienické požadavky na venkovní hrací plochy pro hry dětí, hygienické požadavky na koupaliště a sauny. Dále potom pasáže pojednávající o orgánech státní správy a jejich roli v ochraně veřejného zdraví.

Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. Století

Jedná se o rozsáhlý soubor aktivit zaměřených na stálé a postupné zlepšování všech ukazatelů zdravotního stavu obyvatelstva. Na plnění aktivit programu se podílí všechny složky společnosti, základní zodpovědnost za plnění programu má vláda a její Rada pro zdraví a životní prostředí. Program je otevřený dokument, který je v průběhu postupné realizace podle potřeby a zkušeností plynule upravován a doplňován.

Dokument ze zdravotnického hlediska koncepčně řeší v různých cílech problematiku pohybových aktivit u různých věkových a sociálních skupin s důrazem na mládež a populaci seniorů. Podpora pohybové aktivity je zmiňována rovněž v cíli 8 „Snížení výskytu neinfekčních nemocí“, dále v cíli 5 „Zdravé stárnutí“ a v cíli 4 „Zdraví mladých“. Zásadním cílem z hlediska pohybových aktivit je však cíl 9 – zdravější životní styl. Ten je dle programu jeden z nejvýznamnějších faktorů, které na zdraví člověka působí. V oblasti životního stylu se zaměřením na podporu pohybové aktivity program zdůrazňuje nutnost všestranného zvýšení pohybové aktivity obyvatelstva prostřednictvím:

- vytváření podmínek pro pohybovou aktivitu budováním veřejných a školních sportovišť, turistických a cyklistických stezek, podpory

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

sportovních akcí pro širokou veřejnost, zejména všestranné podpory a rozvoje organizací pěstujících pobyt v přírodě a tělovýchovné a sportovní aktivity na úrovni rekreačního sportu i za cenu přechodného snížení podpory výkonnostního sportu; podpory výuku a výchovu cvičitelů a učitelů takto zaměřených aktivit

- propagace významu a zdravotní prospěšnosti pohybové aktivity a ovlivňováním postojů dětí, rodičů, osob nad 65 let, učitelů, státních a zastupitelských orgánů,
- sledování tělesné zdatnosti mládeže a výskytu onemocnění pohybového aparátu

Dále potom prostřednictvím školy zlepšit stav pohybového aparátu dětí a za tím účelem:

- v základních a středních školách zavést nové vzdělávací standardy Člověk a zdraví orientované na školní tělesnou výchovu
- zvýšit úroveň informovanosti učitelů (pravidelné semináře, sledování nových trendů v prevenci poruch pohybového aparátu dětí)
- propagovat a zavádět školní tělesnou výchovu zaměřenou především na všestranný a zdravý tělesný rozvoj a vychovávat příslušně vzdělané učitele zavést osnovy, které by umožnily zapojení všech žáků do aktivního pohybu v průběhu celé vyučovací hodiny tělesné výchovy,
- zlepšovat ergonomickou situaci ve školách (vybavovat školy vyhovujícím nábytkem)
- zavádět prostřednictvím dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků cílené preventivní programy včetně možností psychické relaxace

Národní program rozvoje sportu pro všechny

Základním cílem Národního programu rozvoje sportu pro všechny v České republice je prostřednictvím změny hodnotové orientace občanů, rozvoje materiálně-technické základny a rozšíření nabídky tělovýchovných a sportovních zařízení postupná změna společenských a

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

materiálních podmínek ve prospěch celoživotního aktivního využívání všech forem sportu co největšího počtu občanů v České republice.

Program zdůrazňuje významnou úlohu participace obyvatel na pohybové aktivitě, zdravotní, sociální i ekonomické efekty pohybových aktivit, nutnost mediální podpory zdravého životního stylu, nutnost zvýšení participace obyvatel na organizované i neorganizované pohybové aktivitě, nutnost péče a budování materiálně – technické základny pro pohybové aktivity atd. Pro jednotlivé oblasti jsou dále v programu navržena opatření.

Národní program rozvoje sportu pro všechny byl schválen vládou ČR v roce 2000 a je podkladem pro tvorbu dalších dokumentů v této oblasti.

Akční plán zdraví a životního prostředí

Národní akční plán zdraví a životního prostředí obsahuje soubor opatření směřujících ke zlepšení životního prostředí a zdravotního stavu populace. Zabývá se širokou škálou problémů životního prostředí a zdraví, jak to vyplývá z definice WHO.

K problematice podpory pohybové aktivity se vztahuje kapitola 4.2., jejímž cílem je mimo jiné zvýšit úroveň pohybové aktivity u obyvatel ČR, přičemž v popisu jednotlivých aktivit akčního plánu nacházíme aktivity zaměřené na vysvětlování občanům, že péče o zdraví je záležitostí nejen státu a zdravotníků, ale i občanů samotných. Dále výchovu ke zdravému životnímu stylu (ve všech jeho složkách) na základních a středních školách, podporu pohybové aktivity v rámci školní výuky, nabídkou různých forem mimoškolní tělesné aktivity dětí a mládeže, nabídkou a vytvořením podmínek pro individuální i rodinnou pohybovou aktivitu.

Národní kardiologický program

Program byl vypracován Českou kardiologickou společností ve spolupráci s Českou společností kardiologické chirurgie. Je zaměřen na primární a sekundární prevenci,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ambulantní péči, akutní přednemočnické péči a nemocniční péči u kardiovaskulárních onemocnění. Z pohledu podpory pohybové aktivity je nejdůležitější částí problematika primární prevence, kde je význam pohybových aktivit a zvýšení participace obyvatel na pohybových aktivitách akcentován. Důraz je kladen také na roli hromadných sdělovacích prostředků (televize, rozhlas, tiskoviny), ve kterých je nutné pravidelně a mnohem intenzivněji a častěji než dosud informovat o příčinách srdečních chorob a o tom, jak jim nejlépe předcházet.

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013

Hlavními cíli nové Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže je vytváření vhodných podmínek zejména pro naplňování funkce rodiny, osobnostní rozvoj mladých lidí a jejich uplatnění ve společnosti, výchovu k aktivnímu občanství, podporu zdravého životního stylu a ochranu před negativními jevy a jejich následky. Jedním z úkolů státní politiky v tomto období je dále vytvářet dobré společenské, legislativní a finanční podmínky pro účelné trávení volného času dětí a mladých lidí, které povede k jejich zdravému životnímu stylu.

Další dokumenty

Dalšími dokumenty, ve kterých je problematika pohybových aktivit zmiňována jsou **Národní program přípravy na stárnutí**, **Dopravní politika ČR**, **Národní cyklostrategie** a **Národní program zdraví**.